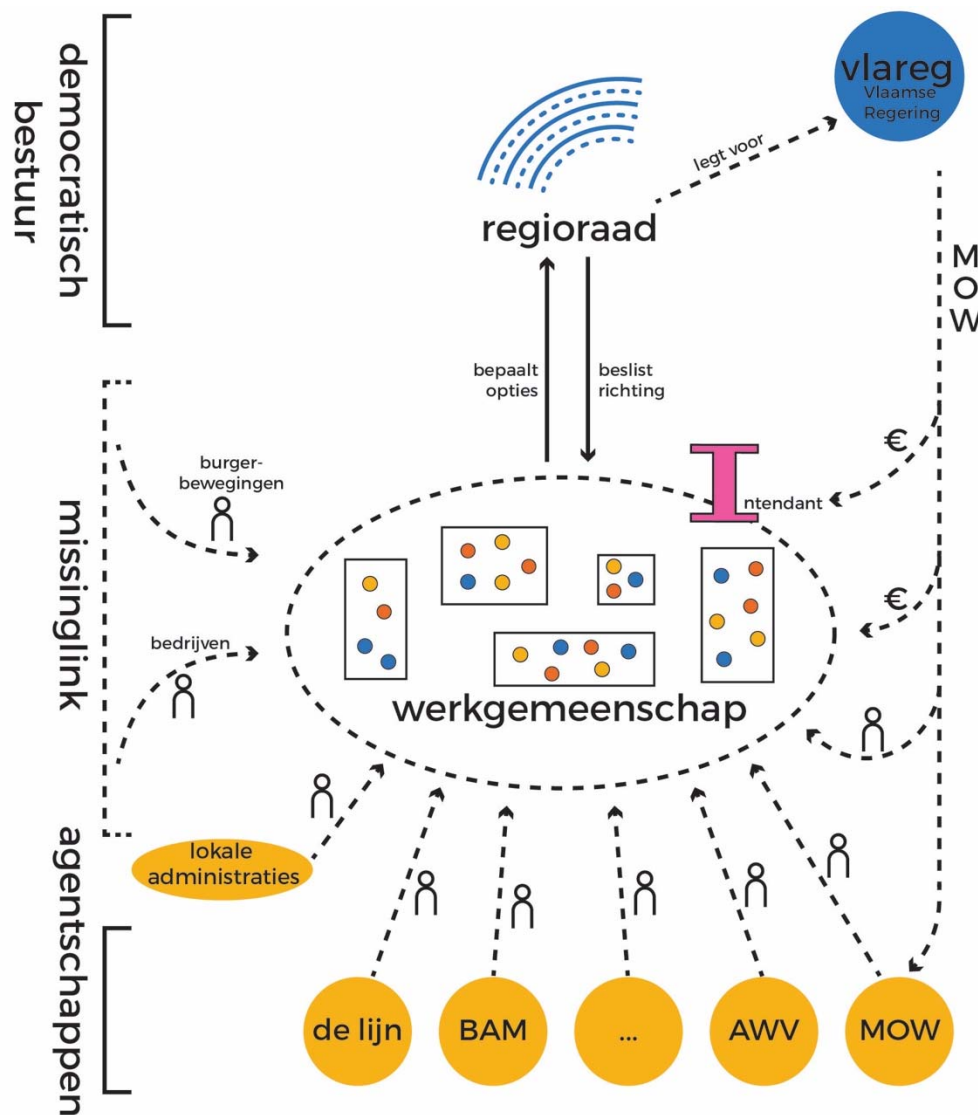

Werkgemeenschap

Het Toekomstverbond (15 maart 2017) omschrijft een Werkgemeenschap met volgende taken: beleidsvoorbereidend werk, klankbord bij uitvoering, draagvlakmeter voor voorstellen, denktank. De missie van de Werkgemeenschap bestaat erin structuur en synthese te brengen in de debatten en meningsverschillen over mobiliteit en leefbaarheid, om vanuit een algemene beleidsvisie concrete projecten en interventies op te zetten, of nieuwe denkpistes te ontsluiten. De werking van de Werkgemeenschap is in essentie trans-disciplinair en constructief; in die zin is de Werkgemeenschap het hart van de projectwerking, het scharnier tussen diverse geledingen.

In de tekst van het toekomstverbond wordt ook een politiek orgaan in het leven geroepen, de Regioraad, die gemeenten en steden rond Antwerpen bundelt voor grensoverschrijdende samenwerkingen. Tenslotte worden de grote uitvoerende agentschappen samengebracht in een Werkplatform, dat instaat voor de concrete uitwerking en implementaties van de verschillende deelprojecten.

Deze nota gaat in op de specifieke rol en invulling van de Werkgemeenschap. Flexibiliteit, wendbaarheid, en openheid zijn belangrijk. Het is niet de bedoeling om structuren te betonen.

OVERZICHT

Doel: Het verenigen van mobiliteit en leefbaarheid in Vlaanderen

Winsten door Werkgemeenschap

Buitengaats vernieuwing ophalen

Leefbaarheid gaat over geleefde ervaring

Geïntegreerde beleidsopties op het raakvlak tussen leefbaarheid en mobiliteit

Draagvlakmeting vanaf vroeg stadium: public reviews

Organisatie en engagementen

Intendant met team: begeleiden van co-creatie

Samenwerking met Regioraad

Integratie met andere inspraakprocessen

Engagementen van Vlaanderen

Engagementen van Burgerbewegingen en Economische Actoren

Werkbanken van Ambtenaren, Burgers/Economische Actoren en Consultants/Experten

Werkbank 'R1 Overkapping'

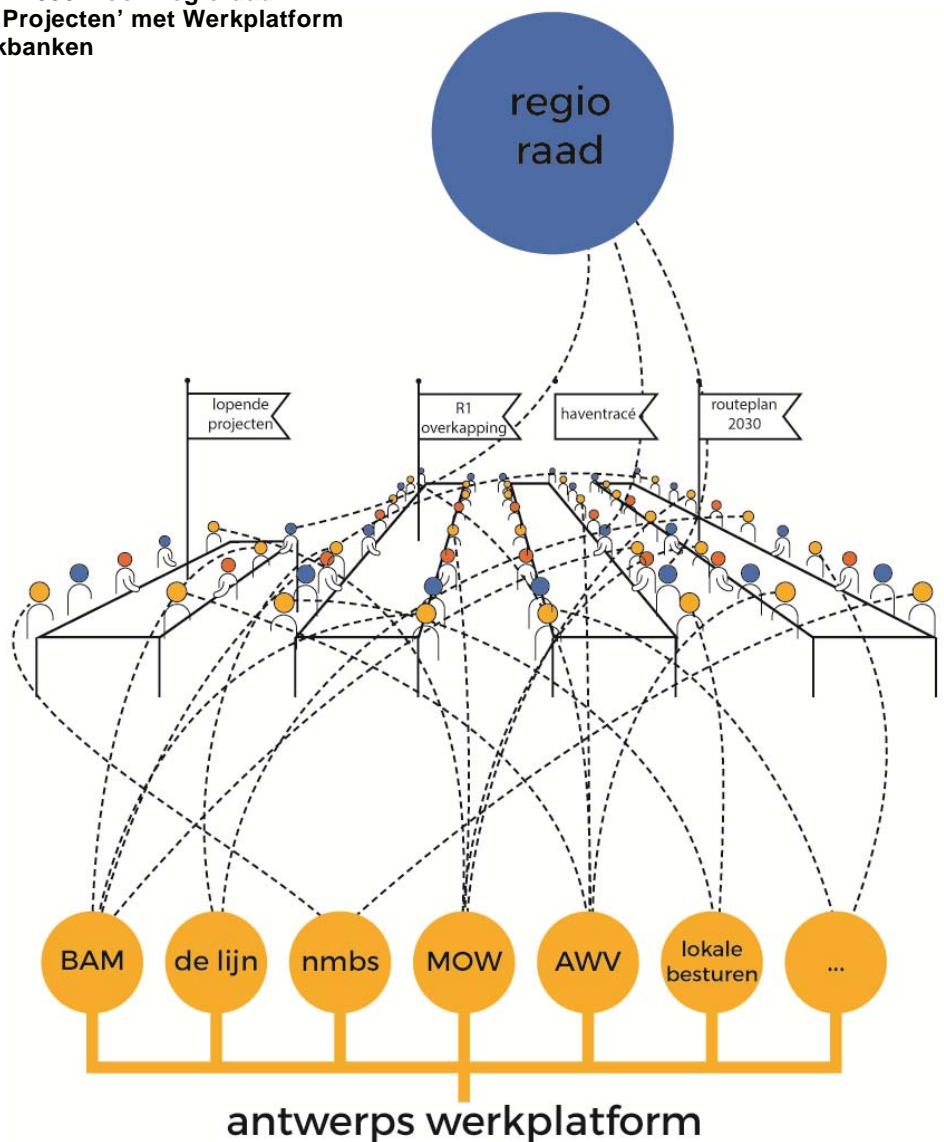
Werkbank 'Haventracé'

Werkbank 'Routeplan 2030' voor Regioraad

Werkbank 'Lopende Projecten' met Werkplatform

Overlap tussen Werkbanken

Verdere stappen

DOEL: HET VERENIGEN VAN MOBILITEIT EN LEEFBAARHEID IN VLAANDEREN

Vlaanderen is uniek omdat het op een moeilijk, bijna onmogelijk snijpunt moet opereren. De moeilijkheid is dat Vlaanderen (a) een van de dichtstbevolkte regio's van Europa is, met een sterk verneveld verstedelijkingspatroon; maar tegelijkertijd (b) ook een van de grootste logistieke verdeelpunten en kruispunten van Europa is, en daar voor een deel van haar welvaart van afhangt. *It's hard to square this circle*. Maar het biedt wel de kans om een kritische vernieuwing door te voeren, en Vlaanderen te positioneren, als een Europees stedelijk kruispunt dat de *toon zet* met een serie oplossingen om haar interne contradicties te ontwarren of tenminste te beheren.

De duur van de historische saga rond Oosterweel levert de bewijsvoering voor voorgaande stelling. Gezien onze relatieve uitzonderingstoestand, zijn ook uitzonderlijke vernieuwingen en innovaties aangewezen om te komen tot state-of-the-art projecten die performant zijn voor zowel de leefbaarheid (verstedelijkt Vlaanderen) als de mobiliteit (kruispunt Vlaanderen).

De Werkgemeenschap is zulk een innovatie. Het betreft een procesinnovatie die substantiële winsten kan opleveren, met heel concrete afspraken die ondersteund worden door verschillende partijen, en die samenwerkingen opzet rond heel specifieke uitgesproken targets (het Toekomstverbond formuleert alvast 4 targets, elk met een bijbehorende *werkbank*).

Dit alles maakt dat de inzet van het gehele projectwerk en van de werking van de Werkgemeenschap zich niet beperkt tot Antwerpen maar impact heeft op het mobiliteitsvraagstuk in heel de vervoersregio rond de stad, in het perspectief van de brede gedeelde doelstellingen van het toekomstverbond.

WINSTEN DOOR WERKGEMEENSCHAP

De Werkgemeenschap is maar zinvol als ze substantieel winsten aanbiedt ten opzichte van de status quo. Deze winsten zijn te bepalen zoals hieronder beschreven. Als de Werkgemeenschap deze winsten niet haalt, is zij de tijdsinvestering en middelen van de deelnemende partijen niet waard.

Buitengaats vernieuwing ophalen

De maatschappij en innovaties evolueren sneller dan een goedwerkende overheidsadministratie, een performant agentschap, of een externe consultant kan volgen. Het vinden van innovatieve oplossingen gebeurt in een *kritische dialoog*, een hoffelijke strijd der ideeën, het investeren van concepten en expertises in een *gezamenlijk werkstuk*. Het uitdenken van een geïntegreerde oplossing gaat namelijk ook het meest briljante denkvermogen van de sterkste groepen en meest intelligente individuen in deze regio te boven. Sterke concepten zoals de scheiding van verkeer en het overkappen (zoals samengebracht in het concept van Ringland, of in dat van Ring van A) dienen bij verdere uitwerking door heel wat verschillende experts kritisch

doorgelicht, verrijkt en verder uitgewerkt te worden. Het bijschaven en optimaliseren van een goede oplossing is onmogelijk zonder de bijdrage van vele verlichte geesten met ervaring in de materie. Dergelijke ervaring steunt niet alleen op verschillende specialistische disciplines maar ontsluit eveneens de kennis die in de ontmoeting tussen verschillende disciplines en praktijken besloten ligt en - niet te vergeten – in de impliciete sociale kennis vervat in de dagelijkse beleving van stedelijkheid en mobiliteit.

De optimale oplossing ontstaat in een iteratief proces waar iedere geest bijdragen levert en het product (het ontwerp, het project) steeds verder aanpast, verfijnt, bijstuurt tot er een optimale balans gevonden is. Deze werkwijze is getest gedurende het intendantschap in 'superworkshops'. Ambtenaren, burgers en experts werkten er samen, gaven elkaar huiswerk. Niet alle sessies zijn even productief gebleken. Maar essentieel is dat al deze partijen samen kennis opbouwen en een denkproces doormaken, waarbij om beurten gerekend, getekend, en verder gewerkt wordt. In wat volgt wordt het begrip 'superworkshop' herdoopt tot 'werkbank'. Het doel is niet om burgers bezig te houden, maar om diegenen met vernieuwende ideeën of kritieken een plaats te geven aan de verschillende werkbanken.

Leefbaarheid gaat over geleefde ervaring

In de stedelijke of verstedelijkende omgeving wonen tal van mensen die elke dag ervaren, op een haast rituele wijze, welke patronen van gebruik en omgang de leefbaarheid verhogen, en welke de leefbaarheid verlagen. Uiteraard hebben uitvinders, innovators en ontwerpers een rol te spelen om deze mensen een verbeelding aan te bieden, en zich toe te laten alternatieve toekomst in te beelden. Experts uit diverse domeinen kunnen vervolgens deze beelden vertalen in duurzame en technisch haalbare oplossingen.

Bij het in kaart brengen en concreet vorm geven aan potentiële toekomst, is het erg belangrijk om de vaak impliciete sociale terreinkennis te ontginnen en bruikbaar te maken in het ontwerpproces. Dit is een van de cruciale opdrachten waaraan actiegroepen, burgerbewegingen, en ook individuele burgers wezenlijk kunnen bijdragen. Daarbij hoeft men niet vanaf nul te beginnen: reeds heel wat sociale kennis is beschikbaar bij ambtenaren, academici, burgers en burgerbewegingen.

Geïntegreerde beleidsvoorbereiding op het raakvlak tussen leefbaarheid en mobiliteit

De overheid heeft nood aan een werkgemeenschap die snel, agiel en geïntegreerd beleidsvoorbereidend studiewerk aankan. De werkgemeenschap opereert op de grens tussen *ruimte* en *gezondheid* (samen: leefbaarheid) en *mobiliteit*. Daar is het mogelijk om oplossingen te vinden die ver voorbij het 'voldoen aan de normen' gaan van elk van deze velden afzonderlijk. En juist op dit vlak biedt de synthese of synergie die een ontwerpende houding kan bieden, grote winsten. Net binnen deze *common ground* liggen namelijk belangrijke politieke en maatschappelijke beslissingen.

De overheid moet beslissen in het grensgebied *tussen* bestaande kennisgebieden, elk met bijbehorende expertengemeenschappen. Elke gemeenschap heeft immers zijn eigen departementen, expertise en agenda's, maar grensoverschrijdende samenwerking is essentieel. Leefbaarheid in de buurt van snelwegen, bijvoorbeeld, is pas sinds de laatste 15 jaar in toenemende mate geagendeerd wereldwijd en vele onderzoeksprojecten zijn nog lopende. Het is nog een kennisveld in opbouw. Daardoor leven hier nog heel wat clichés en vooroordelen. Toch worden politieke en maatschappelijke beslissingen omtrent kwesties die zich situeren in dergelijke ontmoetingsruimte alsmaar urgenter en net daarom is de overheid gediend met een geïntegreerde beleidsvoorbereiding, steunend op *common grounds*.

De Werkgemeenschap dient naar best vermogen een voorkeursscenario of waaier van verdedigbare scenario's te formuleren voor de Regioraad en/of haar bevoegde minister. Deze adviezen dienen alle verdedigbaar te zijn en echte politieke keuzes toe te laten. Het voorkeursscenario of de waaier aan keuzes die aangeboden wordt door de Werkgemeenschap dient telkens overtuigend geargumenteed te zijn en de afweging tussen **mobiliteit, leefbaarheid, investeringskost en draagvlakmeting** te maken in een perspectief van ruimtelijke kwaliteit en duurzame stadsregionale ontwikkeling. Dit zijn de vier kritische elementen die in elk scenario in een andere balans voorkomen.

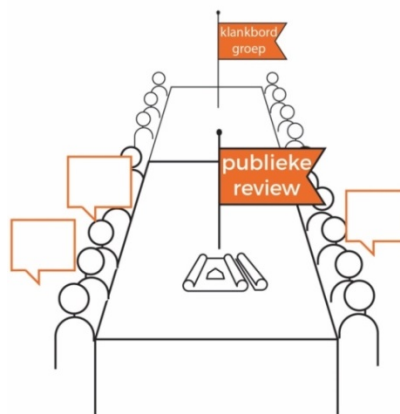
Draagvlakmeting vanaf vroeg stadium:

Public Reviews

Bij de afweging van beleidsopties zal een meting van (potentieel) draagvlak vanaf het begin mee in ogenschouw genomen worden. Deze werkmethode kan ertoe bijdragen dat we vermijden om al te grote studiekosten te maken voor dossiers die achteraf toch stil- of uiteen vallen door gebrek aan draagvlak. In deze review kunnen de burgerbewegingen, in samenwerking met ambtelijke diensten, gericht op communicatie en participatie, een belangrijke rol spelen.

De 'draagvlakmeting' gebeurt onder meer als volgt.

- De opbouw van elk project of scenario gebeurt aan werkbanken, waar ambtenaren, experts en burgerbewegingen samen aan de slag gaan en waar wakkere en kritische burgers en economische actoren mee uitgenodigd worden. Hun rol daar is ook om met hun achterban of erbuiten mogelijk verzet of bekommernissen te registreren en te formuleren.
- Regelmatig organiseert de Werkgemeenschap 'public review moments' van work-in-progress, en van onvoldragen en kwetsbare ideeën. Dit zijn de 'kladjes' die gemaakt worden aan de werkbanken. Deze worden regelmatig publiek gemaakt en toegelicht voor al wie erin geïnteresseerd is. Dat biedt ook de kans aan eenieder om erop te reageren. Deze formule, die inspiratie haalt bij de 'burgerraad', vervangt de conventionele klankbordgroepformule.
- Voor deze 'public reviews' wordt het gebruikelijke middenveld – scholen, cultuursector, sportverenigingen, etc. telkens actief mee uitgenodigd om mee te lezen en commentaar te leveren. In deze *public reviews* worden expliciet ook partijen die niet burgerbeweging of administratie zijn, mee uitgenodigd en betrokken. Het gaat daarbij zowel over scholen, economische actoren, culturele organisaties, beroepsorganisaties, als andere belangengroepen.

Klankbordgroep uitbreiden tot publieke review

ORGANISATIE & ENGAGEMENTEN

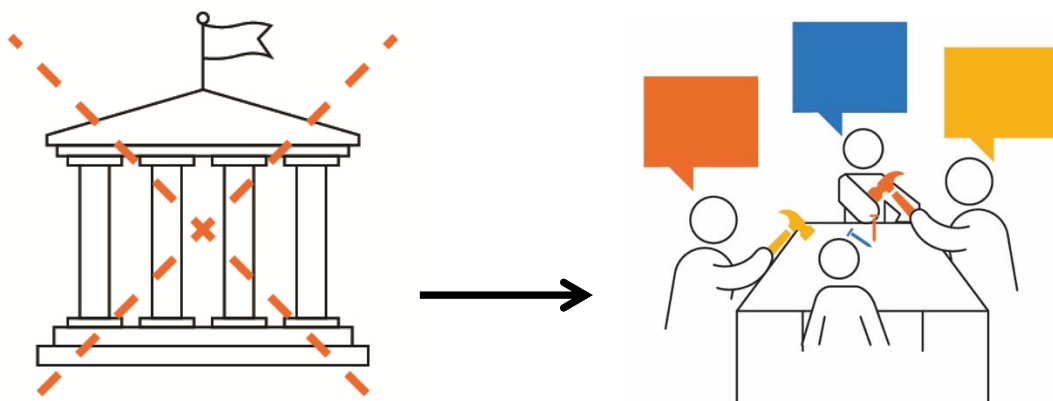
Intendant met Team: Begeleiden van Co-creatie

De Werkgemeenschap wordt begeleid door een intendant, die aangesteld en ondersteund wordt door Vlaanderen. De Werkgemeenschap heeft een eigen productief vermogen met onderzoekers, analisten en ontwerpers. Dit productief vermogen wordt geleverd door een studieteam dat wordt meegebracht door de intendant, maar ook kan worden aangevuld vanuit burgerbewegingen en overheidsadministraties en/of agentschappen, zodat er een soort teken- en rekenfabriek ontstaat.

Dit team levert studiewerk dat ter presentatie, discussie en review voorgelegd wordt aan de leden van de Werkgemeenschap. In die zin vormt het team van de intendant een gegarandeerde 'motor' van de Werkgemeenschap. Maar dat volstaat niet. Het studieteam zorgt voor een ondergrens van productie die ervoor zorgt dat hypothesen van antwoorden geformuleerd worden op allerlei vragen en initiatieven die van buiten en binnen de Werkgemeenschap afgevuurd worden. De intendant brengt structuur in deze vragen en crisissen en stelt een ordening voor rond specifieke werklijnen en analyses.

Daartoe voorziet Vlaanderen ook een studiebudget, waarmee specifieke analyses kunnen besteld worden, die de intendant definieert met de door hem/haar begeleide Werkgemeenschap, en door hem begeleid worden, om voormelde vragen op gestructureerde manier te beantwoorden. Ontwerpen is daarbij een voor de hand liggende werkwijze, maar het palet aan handelingen en interventies dient opengetrokken te worden voorbij het louter infrastructurele of ruimtelijke, naar bredere beheersmaatregelen (bv. dag-nacht ritme, uitspreiding spits, kilometerheffingsvraagstukken, etc.)

Om een en ander vlot te trekken en te houden kan de intendant naast dit studieteam een sturend kernteam samenstellen waarin vertegenwoordigers van administraties en burgerbewegingen een plaats nemen, en dat over minstens 1 maar mogelijk over verscheidene werkbanken heen, kan verbinden.

Geen instelling of praatbarak, maar werkbank waar gewerkt, getekend en gerekend wordt

Samenwerking Regioraad

De Regioraad wordt een opdrachtgever van de Werkgemeenschap. Ze is het democratisch bestuur en beslist dus over de toewijzing van de belastingmiddelen. Concreet is de relatie met de Werkgemeenschap als volgt:

- De Regioraad beslist, maar bepaalt niet de details
- De Werkgemeenschap bepaalt verschillende uitgewerkte opties, maar beslist niet welke gekozen wordt.

De Regioraad heeft een dubbele taakstelling.

- De Regioraad begeleidt het voorstel van Routeplan 2030 met een mobiliteitsvisie voor de regio tot 2030. De vervoersregioraad staat in voor het politiek draagvlak en geeft advies aan de Vlaamse Regering over dit voorstel en de daaruit voortvloeiende werkprogramma's.
- De Regioraad zal in het kader van het concept basisbereikbaarheid in het bijzonder een visie toevoegen aan het Routeplan 2030 over een samenhangend en gelaagd netwerk van collectief vervoer, als ruggengraat voor de ruimtelijke ontwikkeling. Zij adviseren het 'kernnet', geven een bindend advies op het 'aanvullend net' en organiseren het 'vervoer op maat'.

De intendant organiseert het gesprek in de Werkgemeenschap rond antwoorden omtrent beleidsvragen die de Regioraad kan stellen aan de Werkgemeenschap of om initiatieven vanuit de administratie MOW, het werkplatform, of vanuit de maatschappij zelf, verder te analyseren, te begeleiden en te helpen inzicht te verschaffen in de gevolgen van een goed(-bedoeld) idee. De Werkgemeenschap kan zelf ook voorstellen initiëren. Om effectief co-creatie waar te maken dienen de verschillende ambtenaren, experts en burgers mee te denken, tekenen en rekenen. Concreet geeft de Regioraad een eerste opdracht aan een intendant en Werkgemeenschap om een 'Routeplan 2030' op te maken in dialoog met haar eigen bestuurders. Ze bepaalt niet wat getekend wordt, maar beslist wel uit de verschillende alternatieven die haar aangeboden worden.

Dit model is dus niet gebaseerd op hiërarchie en autoriteit van een instelling of persoon, maar op een open, zoekend, gecoördineerd gesprek *tussen ieder die iets te zeggen wil hebben*. De belangrijkste entiteiten hier zijn de *civil society* (*burgers en burgerbewegingen*) en de *civil servants* (*overheidsadministraties*). Elk van hen brengt een eigen vorm en kleur van expertise aan. Daarbij leert de ervaring van het voorbije jaar dat samen analyseren, samen kennis opbouwen, samen bedenken en samen maken, belangrijk zijn om samen ook vooruit te gaan. Het is namelijk wenselijk dat de deelnemers aan de Werkgemeenschap, na het goedkeuren van een oplossingsstrategie, deze ook daadwerkelijk mee gaan uitdragen als ambassadeurs, ja zelfs eigenaars van het idee.

Samenwerking met het Werkplatform

De grote uitvoerende agentschappen, en de diensten van de lokale besturen (stad, gemeenten, provincies), alsook Infrabel en Nmbs worden samengebracht in een Werkplatform, dat instaat voor de concrete uitwerking en implementaties van de verschillende deelprojecten.

De Werkgemeenschap heeft in de beleidscyclus dus vooral een beleidsvoorbereidende rol en het Werkplatform heeft een hoofdzakelijk beleidsuitvoerende rol. Uiteraard staan deze twee rollen niet los van elkaar. Daarom is het belangrijk dat er steeds een open communicatie is tussen beide. De vertegenwoordigers van de uitvoerende agentschappen in de Werkgemeenschap hebben hierbij een sleutelrol te vervullen. Bij de beleidsvoorbereiding in de Werkgemeenschap moeten zij de voorliggende ideeën toetsen op hun uitvoerbaarheid en bij de uitwerking en implementatie van de deelprojecten door de agentschappen, samen met de lokale besturen moeten zij er over waken dat de beoogde doelstellingen van deze projecten niet verloren gaan.

Informatiedoorstroming tussen werkgemeenschap, regioraad en werkplatform

Werkgemeenschap, Werkplatform en Regioraad moeten hun werking goed op elkaar afstemmen en aanvullend werken, elk binnen hun eigen bevoegdheid en opdracht. Daartoe is het noodzakelijk dat een goede informatiedoorstroming systematisch georganiseerd is. In de eerste plaats is dit de opdracht van een door

Vlaanderen aan te stellen intendant. Hij of zij faciliteert en is verantwoordelijk voor de goede samenwerking en informatiedoorstroming, bijvoorbeeld door zelf aan deze verschillende organen deel te nemen, door te zorgen dat de verslagen van deze organen voor elkaar beschikbaar zijn, te zorgen dat bepaalde personen in meerdere organen werkzaam zijn, bij gelegenheid te zorgen dat een 'waarnemer' een belangrijke vergadering bijwoont die nuttige informatie kan overbrengen. Het resultaat moet in elk geval een goede samenwerking en een vermijden van misverstanden zijn. In eerste instantie blijft de huidige intendant voor leefbaarheid enkel de tafel 'R1 Overkapping' leiden.

Integratie met andere inspraakprocessen

Het hierboven beschreven werkmodel beoogt een hogere vorm van participatie dan klassieke communicatie en inspraak. Het gaat om co-creatie (samen bedenken) en coproductie (samen maken) die uitmonden in een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het resultaat.

Tegelijk heeft het heeft geen zin om een nieuw, onafhankelijk werkmiddel te creëren dat los staat van door de wetgever voorgeschreven, of andere, bestaande en goed functionerende inspraakprocessen. Elke werkbank dient dus, bij haar oprichting, eerst de bestaande inspraakprocessen rond een vraagstelling in kaart te brengen, en haar eigen werking er vervolgens maximaal mee te integreren en er eventueel ontbrekende componenten aan toe te voegen. Duplicatie van processen en taken is zinloos en weggegooide inspanning en geld.

Engagementen van Vlaanderen

Om die reden is het zeer zinvol dat zowel de ambtenaren en administraties als burgers en burgerbewegingen, maar ook bedrijven en andere middenveldorganisaties deelnemen aan de Werkgemeenschap, en er desgevallend eigen experts mee naar uitnodigen.

Daarbij is het zinvol dat ambtenaren of afdelingen 'huiswerktaken' kunnen krijgen en verwerken.

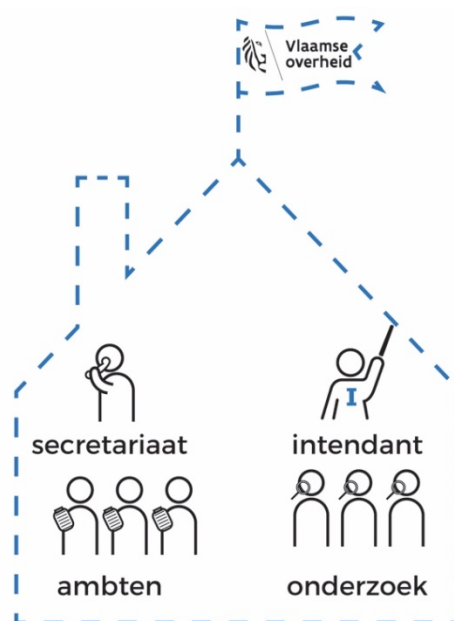
Overheidsadministraties hebben immers zicht op gegevens en terreinkennis die geen enkele andere partij in dit verhaal gegeven is.

Hetzelfde geldt evenwel voor de burgers, die ook eigen taken of huiswerk kunnen opnemen, of, in de afwezigheid daarvan, minstens als verantwoordelijkheid hebben om het geleverde werk op kritische manier te onderzoeken (bekritiseren, verbeteren en valideren).

In ieder geval is het essentieel dat de verschillende deelnemers aan de Werkgemeenschap, er ook daadwerkelijk *werken*. Dit is geen praatbarak.

Concreet betekent dit dat Vlaanderen (Beleidsdomein MOW en andere betrokken diensten van de Vlaamse overheid) een engagement neemt om volgende middelen vrij te maken en te coördineren en hiertoe de gepaste besluiten neemt.

- Vlaanderen (MOW, AWV, Omgeving en Agentschappen) verbindt zich ertoe om een aantal ambtenaren als experts in te zetten voor de Werkgemeenschap, aan de verschillende relevante werkbanken. Daarbij kunnen deze banken ook direct ingezet worden als middel om eigen inter-sectoreel overleg te doen.
- Vlaanderen verbindt zich ertoe om een secretariaat van de Werkgemeenschap te voorzien, dat werksessies kan plannen, het beheer van een gedeelde fysieke en digitale ruimte voor de Werkgemeenschap opneemt evenals de zorg voor eventuele andere nodige (logistieke) ondersteuning. Hierover zullen bij de opstart van de werkgemeenschap de nodige afspraken gemaakt worden.
- Vlaanderen benoemt een intendant die het werkproces begeleidt, ook vanuit een inhoudelijke expertise, en die ook productievermogen heeft om de werkbanken te voorzien van discussiemateriaal, analyses en projecties over leefbaarheid, mobiliteit, en kost.
- Vlaanderen voorziet voor de Werkgemeenschap een studiebudget dat door de intendant beheerd wordt, en waarmee zij/hij met de Werkgemeenschap specifieke deelstudies kan bestellen.

Wat voorziet Vlaanderen?

Engagementen van Burgerbewegingen en Economische Actoren

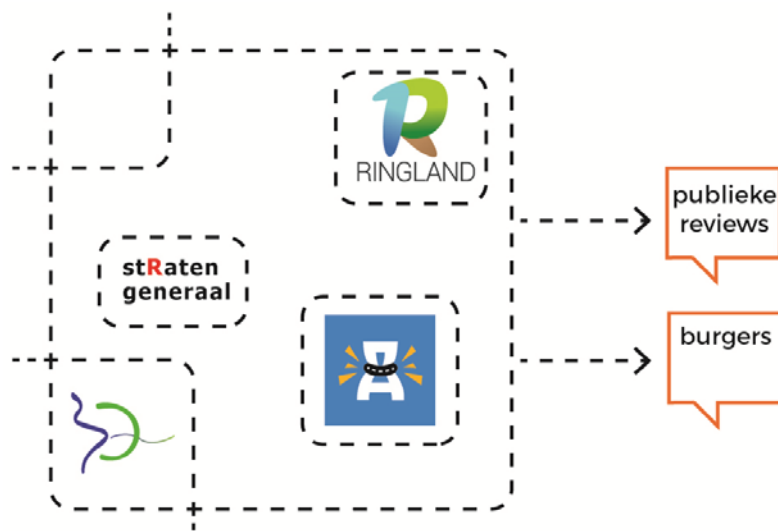
De actiegroepen en burgerbewegingen, en ook de bedrijfswereld hebben een cruciale taak:

- (A) Het effectief deelnemen aan het proces van co-creatie en coproductie dat plaats vindt binnen de Werkgemeenschap
- (B) Het aangeven en mee uitwerken van innovaties die burgers of economische actoren kunnen aanbrengen bij het bedenken van oplossingen (cf. S-G of Ringland, ideeën voor Antwerpen).
- (C) Het faciliteren van overleg tussen overheid en actiegroepen en burgerbewegingen over de gehele vervoersregio of actiegebied zodat elkeen inspraak krijgt, maar ook de lokaler gerichte actiegroepen bewust maken van de grotere discussies van algemeen belang.
- (D) Het helpen garanderen van transparantie en kritische evaluatie tijdens de ontwikkeling van beleidsvoorbereidende studies, of project-evaluerende taken.

Gezien deze rol als aangever van innovatieve ideeën, kritische evaluator en doorgeefluik voor wakkere en actieve burgers, lijkt het relevant dat eventuele financiële steunmechanismen voor het uitvoeren van deze functies door de burgerbewegingen niet uitsluitend vanuit de overheid komen, maar eerder vanuit het middenveld zelf (steun van foundations, captains of industry, crowdfunding of specifieke subsidiedossiers...). Onafhankelijkheid is cruciaal. De Intendant zal wel steun verlenen aan het verwerven van dergelijke financiële middelen.

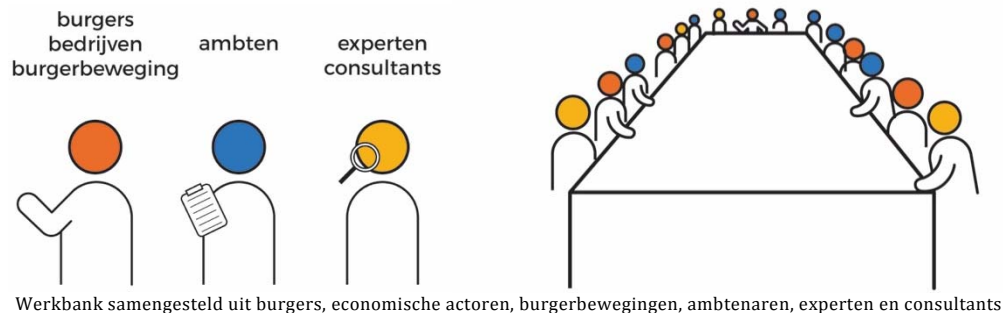
Anderzijds, als ondertekenaars van het toekomstverbond moet het functioneren van de burgerbewegingen gegarandeerd worden ten voordele van een blijvende samenwerking. Zo zullen ook vanuit de werkgemeenschap logistieke middelen voorzien worden om de inbreng vanuit de burgerbewegingen blijvend te kunnen verzekeren.

Wat het functioneren van de burgerbewegingen betreft dienen zich twee agendapunten aan (a) verbreding van de bestaande burgerbewegingen (onder meer omdat actievoerders van ver buiten de Singel mee moeten betrokken worden); (b) verduurzaming van de samenwerking tussen diverse actiegroepen en burgerbewegingen. Dit blijft een dynamisch proces. De intendant zal, tot dit proces van uitbreiding en verduurzaming goede grondvesten heeft, zelf mee de verschillende actiegroepen uit de rand betrekken ten einde een zo representatief mogelijke vertegenwoordiging van de burgermaatschappij in de Werkgemeenschap te krijgen.

Hoe organiseren burgerbewegingen zich?

Werkbanken met Ambtenaren, Burgerbewegingen/ Burgers/Economische Actoren en Consultants/Experten (ABC)

De werkbank is een vernederlandsing van het woord 'superworkshop' of workshop, waarvan verschillende reeksen door de 'overkappingsintendant' georganiseerd werden, elke reeks met een eigen finaliteit: over Linkeroever, over Zuidelijke Ring, over Tracés en over de overkapping van de Oosterweelverbinding. Een werkbank brengt mensen uit verschillende verbanden samen, om samen een doelstelling te halen. Elke werkbank eindigt dus met het *concipiëren* van een of meerdere scenario's, en het inschatten van de hoeveelheid steun die ervoor bestaat. Hoe?

Elke werkbank heeft **een eigen doelstelling**, een agenda. Bijvoorbeeld: een nieuw profiel voor de Ring ontwerpen; een afweging van de mogelijke oplossingen voor de A102 bekijken; een analyse maken van leefbaarheidsimpact van een mogelijke verbreding van de A12-noord; de impact bestuderen van zelfrijdende auto's en evalueren met het oog op wijzigingen in infra-planning voor Antwerpen. Het toekomstverbond activeerde 4 doelstellingen: de overkapping, het radicaal haventracé, de modal shift 50-50 en de sluiting van de Ring (OWV). Deze doelstellingen leveren in grote lijnen de eerste 4 tafels aan. Daarbij krijgen de tafels een gebiedsgerichte werking, met een bepaald doel.

Ze heeft ook een **duidelijke tijdsperiode** om deze doelstelling te halen. Na het halen van de doelstelling, wordt de werkbank in principe opgeheven. De werkbank is dus geen instelling maar een handeling. Voor ontwerpprojecten wordt het dossier na het 'schetsontwerp' of de 'projectdefinitie', en na een politiek besluit om met het project al dan niet door te gaan, doorgegeven naar het werkplatform, waar de uitwerking en uitvoering voorbereid wordt. De opvolging en begeleiding verschuiven dan naar de werkbank 'lopende projecten' (zie verder). De Werkgemeenschap wordt opgebouwd met een steeds wijzigende serie werkbanken. Best zijn er een paar hiervoor goed uitgeruste werkruimte of werklounes voorzien, waar mensen samenkomen. Werkbanken met een sterke ruimtelijke dimensie hebben een **duidelijke gebiedsomschrijving**.

Rond de doelstelling brengt elke werkbank **een eigen constellatie mensen** samen uit verschillende verbanden, waarmee flexibel dient omgesprongen. Het gaat hierbij over ambtenaren, burgers en externe consultants/co-creators. Deze triangulatie heeft immers geen georganiseerd forum om samen te werken, terwijl elke partij over elke andere partij substantiële aannames heeft en beslissingen neemt die werk, efficiëntie, en leefkwaliteit van de anderen beïnvloeden.

Ambtenaren brengen cruciale expertise in. Ambtenaren van de verschillende beleidsniveaus hebben expertise binnen een sector (bvb. mobiliteit, ruimte, leefmilieu of begroting). Een bijkomend effect van de werkbank is dat zij helpt schotten tussen departementen te overstijgen. De werkbank moet ook schotten tussen beleidsniveaus overbruggen. Gezien het algemeen doel van de Werkgemeenschap erin bestaat mobiliteit en leefbaarheid met elkaar te verzoenen, is het nodig dat sleutelambtenaren van de diensten stedenbouw en/of leefmilieu, maar ook de diensten mobiliteit, hier afgevaardigd worden om resultaten te boeken.

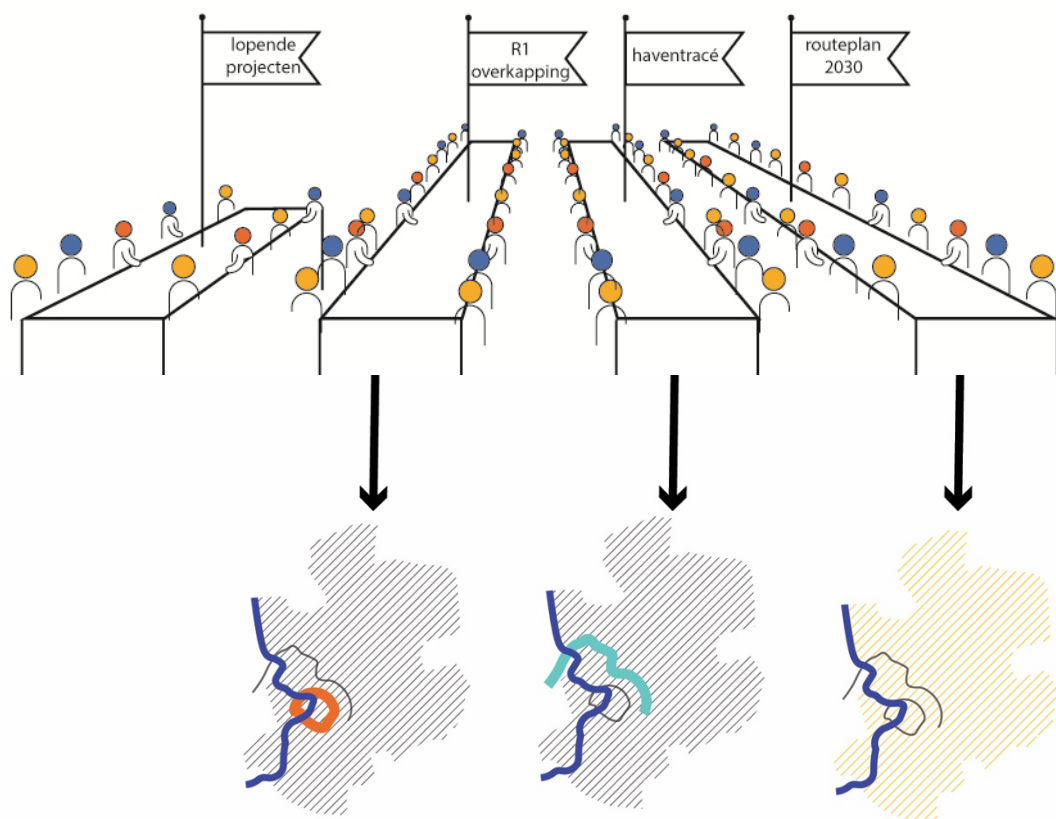
Burgerbewegingen en Economische Actoren. Essentieel is hier de noodzaak om bezorgdheden, innovatieve ideeën en sociale en economische draagkracht uit de maatschappij op te halen en, na verwerking aan de werkbank, te helpen om de resultaten ervan te toetsen aan waar ze vandaan komen. Hier moeten dus alerte bevragers, kritische werkers, en gedreven vernieuwers aanschuiven. Om die reden wordt in de eerste plaats een beroep gedaan op de burgerbewegingen/economische actoren die gedurende de voorbije jaren met kritische bevraging, innovatieve conceptvorming en transparante communicatie een eigen expertise

opbouwden. Als co-creator en co-producent aan de werkbanken staan die burgerbewegingen/economische actoren voor de opdracht meningen (verzet, steun) die in de maatschappij leven goed te registreren, er de vernieuwende ideeën uit te distilleren, ertoe bij te dragen dat deze ideeën verwerkt worden tot vernieuwende oplossingen en vervolgens te helpen de resultaten van dit alles terug te koppelen naar de maatschappij.

Consultants of co-creatoren, of ervaringsdeskundigen zijn externe experts die door de overheid of door burgerbewegingen of economische actoren worden uitgenodigd om mee bepaalde taakstellingen of werkbanken te begeleiden.

Begeleiding: Stewardship door Intendant

Het team van de intendant dient ervoor te zorgen dat een voortdurende stroom van analyse, projectie, tekeningen en berekeningen de werkbank aanjaagt in haar discussies en evaluaties. Daarbij is het uiterst zinvol dat ook andere deelnemers gemobiliseerd worden om deeltaken te verrichten (huiswerk).

4 werkbanken: 3 gebiedsgerichte en 1 voor lopende projecten

Verderop worden de vier eerste werkbanken meer in detail besproken.

Werkbank 'R1 Overkapping'

Doelstelling: Deze werkbank volgt het overkappingsproject op en stuurt bij, geeft input, en verrijkt het project met de verschillende lagen en ambities gedefinieerd in de ambitienota. Deze werkbank toetst dus voortdurend het overkappingsproject en het bredere leefbaarheidsproject op basis van het concretiseren van de ambitienota. Een eerste belangrijke opdracht bestaat erin het werk geleverd door de ontwerpteams van de verschillende secties zo goed mogelijk te begeleiden, vervolgens de resultaten ervan helder te communiceren, feedback vanuit diverse geledingen op te halen en te verwerken en aansluitend het geheel transdisciplinair onder de loep te nemen en zo nodig bij te stellen. Naast het werken aan concrete knelpunten en gevoelige onderdelen, zal deze werkbank ook bijzondere aandacht besteden aan de langse en dwarse integratie van het gehele overkappingstraject, aan de integratie van de verschillende secties tot een coherente en krachtige stedelijke morfologie en aan het genre van stedelijkheid dat mogelijk gemaakt wordt door de overkappingsruimte.

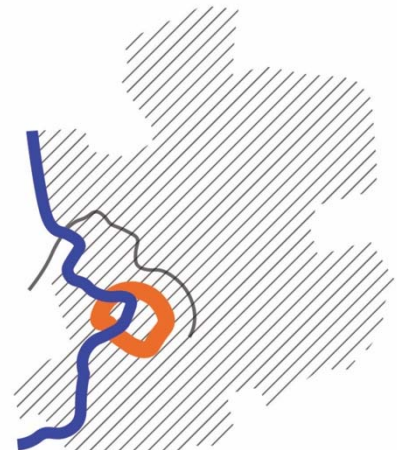
Gebiedsdefinitie: Zone R1, alle kwadranten

Samenstelling:

Wordt opgebouwd uit een 3-tal gremia:

- + Deelnemers Superworkshops ZR: de mobiliteits- en leefbaarheidsexperten die het ontwerp van de 'wedstrijdvariant' mee begeleid hebben in de zogenoemde 'superworkshops', aangevuld met de Lijn.
 - Vlaanderen: AWV, MOW, Omgeving (Ruimte, L+E), BAM, de Lijn
 - Antwerpen: SW Ruimte, Mobiliteit, Haven
 - Burgerbewegingen: stRaten-generaal, Ringland, Ademloos, Ring van A
- + De Jury van de wedstrijd 'ontwerpen over de ring'
- + Leden van de ontwerpteams die voorstellen voor de verschillende secties uitwerk(t)en
- + Thematische Experts die hier zijdelings bij betrokken worden: de expertengroep Ecologie, de expertengroep Gezondheid, etc.

Vermits het dossier van de Oosterweelverbinding zich in fase 'review' bevindt (doorstart Project-MER, daarna bouwaanvraag en uitvoering), wordt dit deel geagendeerd op de werkbank 'lopende projecten'.

Afbakening werkbank 'R1 Overkapping'

Werkbank 'Haventracé'

Doel: Deze werkbank heeft als doelstelling, de specifieke mobiliteitsuitdagingen in de rand aan te pakken en de grote doorgaande stromen daarbij op te vangen op het tracé E34, R2, A12, A102, E34 (met aandacht voor aspecten zoals sluipverkeer, onderliggend wegennet in relatie tot snelweg, overstappunten met OV, vervoer op maat, verkeer uit de buurt van scholen en woonkernen halen). Daarbij is het doel om tot een consensus te komen over een goede automobilitéits-beheersvisie in deze zone, gekoppeld aan het maken van een goed schetsontwerp voor de R2, de A12, de A102 en de knooppunten op de E34 'oost' en 'west'). Dit schetsontwerp kan verschillende alternatieven omvatten, die onderling dienen vergeleken te worden wat betreft leefbaarheid, mobiliteit, draagvlak, kosten/baten.

Gebiedsdefinitie: Zone R2 met aanpalende 500m-1km gebied met leefbaarheidseffecten.

Aandachtspunten: Voor dit gebied bestaat een relevante case, MOZO (Mobiliteitsoverleg Zuidoostrand), die ook met een studie begeleid is door MOW. Deze werkwijze dient als referentie voor het dossier van R2 en A102.

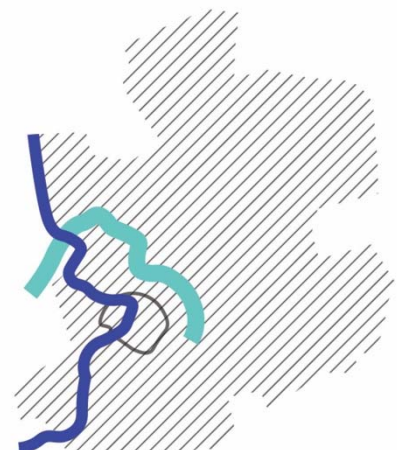
Essentieel voor dit schetsontwerp is dat het niet enkel de automobilitéit behandelt maar ook een ruimtelijk (landschaps-)concept en koppelingen met het openbaar vervoer, park & rides of fietssnelwegen integreert. Het resultaat kan een uitloggen zijn van de sluipverkeersstromen en de creatie van een hoogwaardig (klein-)stedelijk domein. De overlapping van deze lagen laat toe om een bijhorend concept van publieke ruimte alsook eventuele opportuniteiten in stadsontwikkeling te identificeren. Ook is het ten stelligste aan te raden reeds in een vroeg stadium de gezondheidseffecten die bij de verschillende varianten horen, in kaart te brengen.

Tenslotte is het belangrijk om in deze een goede geïntegreerde financiële planning te voorzien, waar een verkeerskundige sequens van investeringen gekoppeld kan worden aan de financiële draagkracht en de beschikbare budgetten in de Vlaamse mobiliteitsbegroting.

Gezien het uitgebreide werkgebied is het zeker zinvol om op een bepaald ogenblik deze werkbank verder uit te splitsen in aparte werkbanken met heldere focus op A12, of A102, etc.

Deelnemers:

- Deelnemers van de Superworkshops over Tracé's: BAM, AWV, RL, SG, AL
- Actiegroepen in en rond de rand: Ekeren-Stabroek, Gruunrant, Lenora...
Andere stakeholders dienen hier in kaart gebracht te worden.
- Gemeentes: Antwerpen, Beveren, Stabroek, Kapellen, Brasschaat, Schoten, Wijnegem, Wommelgem, Haven.
- Vlaanderen: MOW, AWV, BAM, Omgeving

Afbakening werkbank 'Haventracé'

Werkbank 'Routeplan 2030'

Doel: Deze werkbank heeft als doelstelling, de investeringen te bepalen en projecten te definiëren die nodig zijn om in de vervoersregio Antwerpen een modal shift 50/50 te realiseren. Dit is een mix van 'hardware' en 'software' maatregelen. Hardware betreft infrastructuurinvesteringen; software betreft investeringen in operationeel uitbaten, in beheer en veranderingen in het gedragspatroon van mensen

Gebiedsdefinitie: De vervoersregio Antwerpen (cf. witboek Ruimte Vlaanderen) + eventuele opt-in's (gemeentes die op verzoek toegevoegd kunnen worden).

Aandachtspunten:

Een deel van de maatregelen die hier ontwikkeld worden, betreffen infrastructuurinvesteringen in een welomschreven ruimte: de afgebakende vervoersregio Antwerpen. Vermits infrastructuurvormen een grote impact hebben op vastgoedontwikkeling en expansie van de ruimte, en deze impact zich pas over decennia heen laat voelen in de wijziging van een breed ontwikkelingspatroon, is het zeker relevant om in deze oefening ook de impact van de infrastructuurbeslissingen op toekomstige groeipatronen te simuleren. Een geïntegreerde evaluatie van de impact op ecologie, landschap, publieke ruimte, mobiliteit en luchtkwaliteit is ook hier op zijn plaats.

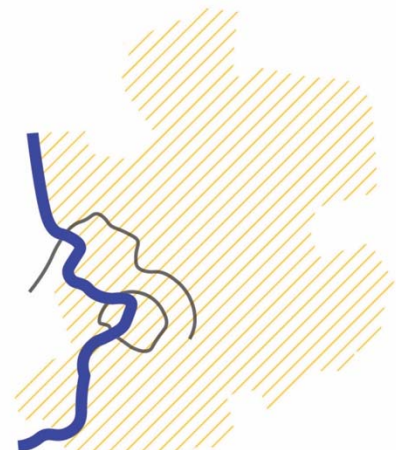
Zeer regelmatige terugkoppeling van onderzoekswerk met betrokken gemeentes in Regioraad is van essentieel belang. In die zin geeft deze werkbank aanleiding tot partiële tafels waarin lokale besturen met de experts samen aan de slag kunnen gaan.

Verknopingen van OV-lijnen spelen een belangrijke rol. Studie van de juiste verknopingslocaties, met eraan gekoppelde verdere verdichtingsmogelijkheden, is relevant. Vooral de verknopingen ter hoogte van de ringzone en ter hoogte van de rocade verdienen een studie en aanbeveling.

Daarnaast is de verdere ontwikkeling van bepaalde tramlijnen bij het doortrekken ervan naar/doorheen de meer dichtbebouwde delen van de buitenstad, een te onderzoeken item. Ook de verknopingsanalyse, in relatie tot een analyse en projectie van de locaties voor toekomstige metropolitane groei, is van belang. Daarbij moet ook gewerkt worden aan de omzetting van de radiale structuur naar een netwerkstructuur.

Deelnemers:

- De Lijn
- NMBS
- MOW, AWV, BAM
- Lokale besturen (stad, gemeenten, provincies)
- Actiegroepen met eerder regionale invalshoek:
Gruunrant, Red de Voorkempen, ... (*oproep te plaatsen*)
- Burgerbewegingen: stRaten-generaal, Ringland, AdemloosUnizo, VOKA, Haven.
- Uitnodigen innovators automobielsector
(zelfrijdende auto's, autodelen, etc.)

Afbakening werkbank 'routeplan 2030'

Werkbank lopende projecten / bouwaanvragen / werven / slim naar Antwerpen

Doel: Het doel is hier de Werkgemeenschap te informeren over lopende initiatieven (slim naar Antwerpen, bouwaanvragen Oosterweelverbinding, etc.) – en haar advies te vragen maar ook haar te inspireren tot actie. Het gaat erover dat een review van en advies voor lopende bouwprojecten wordt voorzien in een fase vanaf voorafgaandelijk aan de bouwaanvraag voor projecten die te maken hebben met voorgaande werkbanken.

Interactie met Werkplatform: Hier vervult de Werkgemeenschap haar taakstelling van 'advies bij lopende projecten'. Om die reden is het belangrijk dat deze werkbank ontstaat in de interactie met de grote uitvoerende agentschappen (BAM, AWW, de Lijn, NMBS, Waterwegen en Zeekanaal).

Een regelmatig overleg is in deze essentieel, waarbij deze agentschappen de tekeningen van grote lopende dossiers komen voorstellen met een transparante stand van zaken, en het advies komen vragen van de leden van de Werkgemeenschap. Tegelijk is het ook de bedoeling om advies te geven bij opvolging en uitwerking van de projecten die het in het uiteindelijke Routeplan 2030 gehaald hebben en financiering ontvangen.

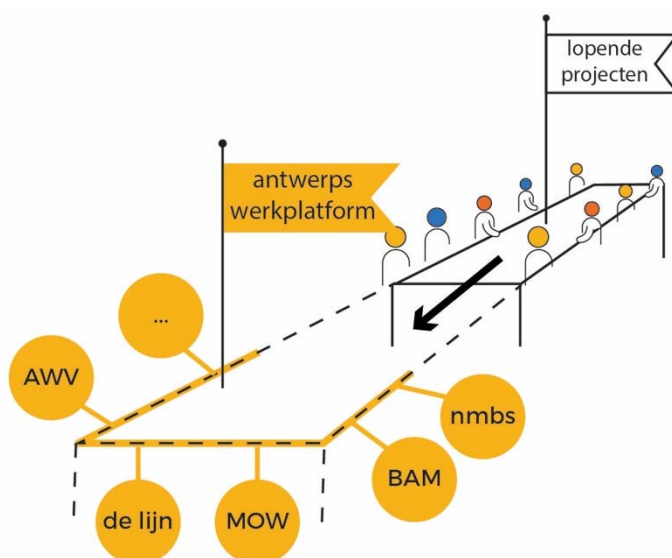
Het secretariaat van de Werkgemeenschap agendeert deze reviews, en notuleert.

Kruisende Aanstellingen/Waarnemingen:

Daarbij kan besproken worden om een of meer afgevaardigden vanuit de werkgemeenschap (met inbegrip van deelnemende burgerbewegingen) als waarnemer in de raad van bestuur van de BAM NV op te nemen; net zoals een of meerdere leden van BAM in de Werkgemeenschap actief zijn.

Samenstelling:

De samenstelling van de Werkgemeenschap in deze is variabel; de verschillende actiegroepen en burgerbewegingen die actief zijn aan voorgaande werkbanken kunnen uitgenodigd worden, evenals ook ambtenaren vanuit de deelnemende gemeenten en steden.

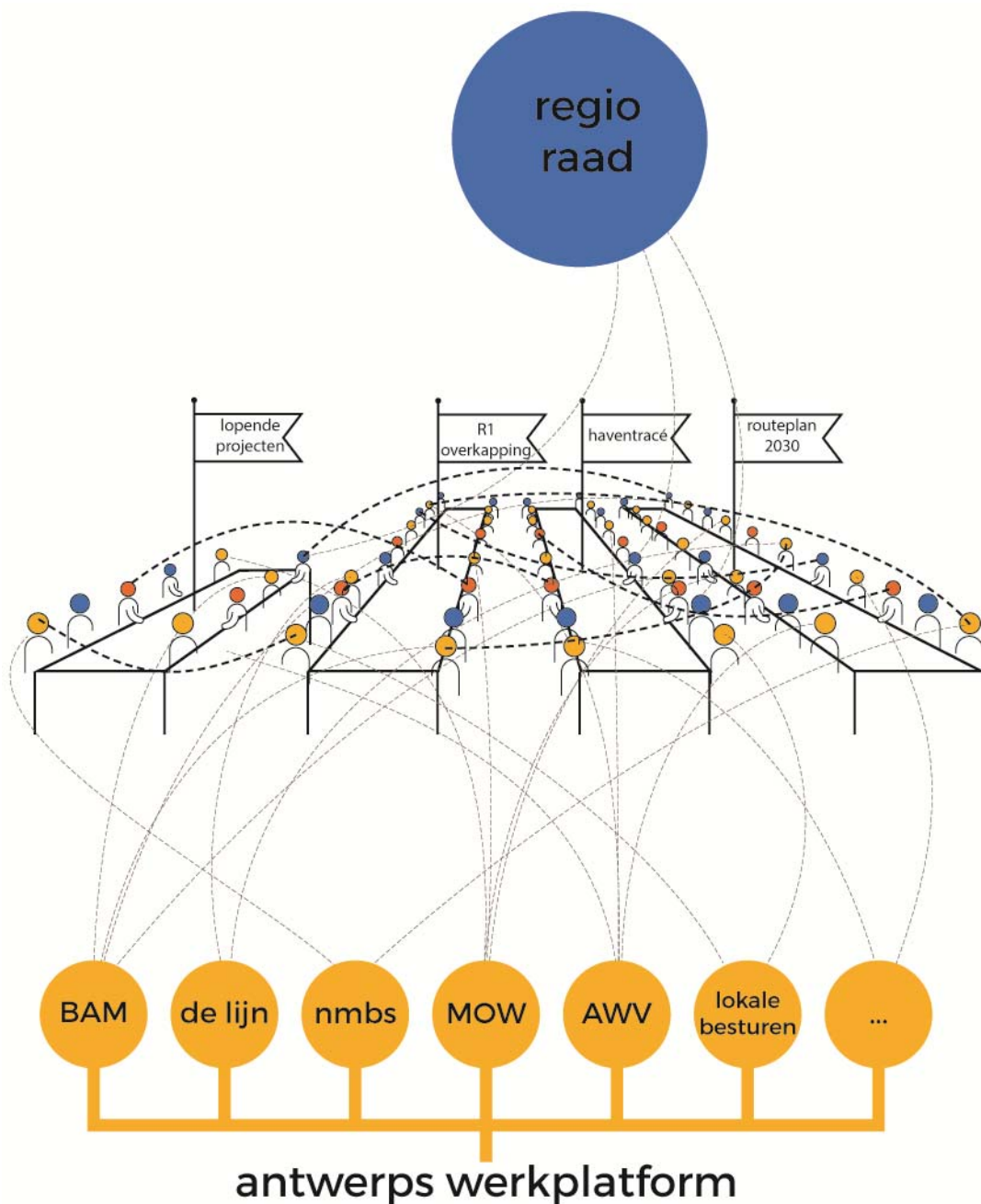

Nauwe samenwerking werkbank 'lopende projecten' en Antwerps werkplatform

Overlap tussen Werkbanken

Belangrijk is te noteren dat de ambitie tot 50-50 moduskanteling overlapt en kruist met werk aan de R1- en R2-tafel. Voor de R1 is het namelijk zinvol na te gaan hoe de tunnels OV kunnen accommoderen. Voor de R2 is het uitwerken van een basisontwerp in relatie tot toekomstige park & rides (P+R), gekoppeld aan OV-haltes, logisch. Deze overlap verdient specifieke aandacht.

Het is daarom zinvol dat sommige deelnemers aan verschillende werkbanken tegelijk deelnemen, en tegelijk ook sleutelposities innemen bij MOW, departement Omgeving en de agentschappen (zoals BAM, de Lijn, etc.).

Verdere stappen

Dit document wordt als startdocument voorgelegd aan de commissie mobiliteit tijdens de voortgangsrapportage van 15 juni 2017.

Het is de bedoeling dat de werkgemeenschap effectief van start gaat in september 2017. De ondertekenaars van het toekomstverbond zullen een stappenplan met tijdschema voor de opstart van de werkgemeenschap voorstellen.

Omwille van het innovatieve karakter van deze werkvorm, verdient het aanbeveling dat de werkwijze van de werkgemeenschap gedurende het eerste jaar opgevolgd en geëvalueerd worden door onafhankelijke deskundigen. Deze deskundigen zullen hun bevindingen en aanbevelingen voorleggen aan de werkgemeenschap en het Stappenoverleg.